

3. Бондар Н. Д. Формування ключових компетентностей майбутніх менеджерів сфери туризму в процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Вінниця, 2016. 22 с.
4. Вакалюк Т. В. Педагогічні умови інтенсивного навчання іноземної мови курсантів-прикордонників (на матеріалі англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Хмельницький, 2003. 18 с.
5. Вербицкий А. А. Контекстное обучение в компетентностном подходе. Высшее образование в России. 2006. № 11. С. 39-46.
6. Волченко О. М. Формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2006. 20 с.
7. Галицька М. М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування: дис. .... кандидата пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2006. 286 с.
8. Гапоненко Л. П. Імітаційно-ігровий підхід у формуванні готовності студентів до іншомовного спілкування. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: збірник наукових праць. Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2002. Вип. 4. С. 53-56.
9. Гончаренко Т. Є. Роль педагогічних умов у забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх інженерів-програмістів у технічному університеті. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2015. № 1. С. 105-113.
10. Демидова Г. А. Организационно-педагогические условия формирования лидерского потенциала менеджера социально-трудовой сферы в рефлексивной среде дополнительного профессионального образования. Педагогические и психологические науки: актуальные вопросы: материалы Международной заочной научно-практической конференции. Ч. I. (31 октября 2012 г.). Новосибирск: Сибирская ассоциация консультантов, 2012. 200 с.
11. Євдокімова-Лисогор Л. А. Підготовка майбутніх фахівців сфери туризму до міжкультурного діалогу у процесі вивчення соціогуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральноукраїнський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2018. 20 с.
12. Ипполитова Н. В. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация. General and Professional Education. 2012. №1. С.8-14.
13. Козырева Е. И. Школа педагога-исследователя как условие развития педагогической культуры. Методология и методика естественных наук: сб. науч. тр. Вып. 4. Омск: Изд-во ОмГПУ, 1999. 24 с.
14. Сідоров В. І. Система кроскультурної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. доктора пед. наук: 13.00.04 / Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2019. 43 с.
15. Солодка А. К. Теоретико-методичні засади кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. доктора пед. наук: 13.00.04 / Східноукраїнський національний університет імені В. Даля. Київ, 2016. 42 с.
16. Стеблюк С. В. Квазіпрофесійні методи і завдання у процесі викладання економічних дисциплін в умовах коледжу. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2017. Випуск 1 (5). С. 84-87.

Nataliia Hrechanyk,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor
Primary Education Pedagogics and Psychology Department,
doctoral student Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University*

FORMING CULTUROLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN COUNTRIES OF EASTERN EUROPE: GENERAL TRENDS

Наталія Гречаник

*Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти,
докторант Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Анотаці. Автор статті досліджує досвід і сучасний стан формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти країн Східної Європи. З цієї метою вона аналізує історичний і суспільно-політичний контексти реформування

систем освіти в східноєвропейських державах у постсоціалістичний період у контексті їхньої інтеграції до Європейського Союзу, а також визначає загальні тенденції формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи в Республіках Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина. Автор статті доводить, що культурологічний компонент є наскрізним елементом навчальних програм із підготовки майбутніх педагогів початкової школи в зазначених державах, визначає методологічні, змістові й процесуальні особливості формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи в країнах Східної Європи.

Summary. The author examines the experience and current state of formation of culturological competence of future primary school teachers in the process of professional training in higher educational institutions in Eastern Europe. To this end, it analyses the historical and socio-political contexts of the post-socialist reform of education systems in Eastern European countries in the context of their integration into the European Union, as well as identifies general trends in the culturological competence of future primary school teachers in the Czech Republic, Poland, Slovakia, Hungary. The author of the article argues that the cultural component is an end-to-end element of the curricula for training of future primary school teachers in these countries, determines the methodological, substantive and procedural features of the formation of culturological competence of future primary school teachers in Eastern Europe.

Ключові слова: культурологічна компетентність, професійна підготовка, майбутні вчителі початкової школи, країни Східної Європи, заклади вищої освіти.

Keywords: culturological competence, professional training, future primary school teachers, Eastern European countries, higher educational institutions.

Постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з важливими завданнями. У сучасних соціокультурних умовах в Україні актуалізується проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, діяльність яких, відповідно до Концепції «Нова українська школа» [7], має спрямовуватися на реалізацію таких вимог: упровадження оновленого змісту освіти, що передбачає в перспективі формування в учнів низки компетентностей; застосування елементів педагогіки партнерства між учнями, учителем і батьками; орієнтація на потреби учнів в освітньому процесі; неперервний особистісний і професійний саморозвиток; формування в молодого покоління системи цінностей: толерантності, демократичності, патріотизму, поваги до гідності й свободи людини тощо.

Загалом, у державних документах, які сьогодні визначають основні тенденції реформування середньої і вищої освіти в Україні [7; 5], задекларовано перехід від «зунівської» (знання, уміння, навички) до компетентісної парадигми освіти. Поняття «компетентність», яке почало широко вживати в США в 60-ті роки ХХ ст. в межах діяльнісної концепції освіти, на сьогодні розглядається як особистісна характеристика і як основа будь-якої діяльності.

На сучасному етапі з-поміж переліку компетентностей, якими повинен володіти вчитель початкової школи, особливого значення набуває культурологічна компетентність, яка передбачає сформованість в педагога гуманістичного бачення світу, системи духовно-естетичних цінностей, власних думок і переконань, здатності відстоювати їх; усвідомлення необхідності мистецьких знань для розвитку й самореалізації людини, для досягнення гармонійних стосунків індивідуума з навколишнім світом; осмислення цінностей, відображених у творах мистецтва; здатності до критичного мислення; уміння протистояти

антигуманістичним тенденціям у сучасній культурі [1; 4].

Показником сформованості культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи є готовність використовувати здобуті мистецькі знання, уміння й навички в подальшій професійній діяльності; здатність адекватно розпізнавати, осмислювати та оцінювати твори рідної та інших культур, розуміти особливості представників іншої культурної спільноти в професійних ситуаціях; уміння прогнозувати можливі культурологічні перешкоди в умовах професійного спілкування і знаходити шляхи їх усунення; уміння попереджати і розв'язувати конфлікти, що виникають в учнівському колективі на етнічному, расовому чи релігійному підґрунтях; здатність мислити в порівняльно-зіставному контексті, розглядати свою країну в контексті перетину культур і демонструвати культурну толерантність.

Отже, культурологічна компетентність є важливою складовою професійної компетентності вчителів початкової школи, на формування якої має спрямовуватися професійна підготовка майбутніх педагогів. Проте для розроблення методичної системи формування досліджуваного феномена у межах професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в Україні потрібно, насамперед, вивчити стан розв'язання зазначеної проблеми в інших країнах, зокрема державах Східної Європи, які на сьогодні вже мають досвід реформування освітньої системи в межах євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. У процесі аналізу загальних тенденцій професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти в країнах Східної Європи враховано результати досліджень таких учених: Н. Авшенюк, Т. Десятов, Л. Дяченко, Н. Постригач [1], К. Біницька [2], О. Локшина [10] тощо. Окремі аспекти формування культурологічної

компетентності майбутніх учителів початкової школи вивчали Т. Вінник [4], О. Кучай [8], М. Лещенко [9], О. Шевнюк [11].

Виокремлення невирішених частин загальної проблеми. Водночас варто зазначити, що на сьогодні відсутнє окреме цілісне дослідження, присвячене проблемі формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи в країнах Східної Європи. Актуальність зазначеного питання для вітчизняної педагогічної науки, доцільність імплементації досвіду східноєвропейських країн у вітчизняну освітню систему й визначили своєчасність і значущість дослідження.

Мета статті – проаналізувати досвід і сучасний стан формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти країн Східної Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження. До 1989 р. держави Східної Європи входили до сфери впливу Радянського Союзу і розвивались у межах марксистсько-ленінської ідеології, результатом чого була руйнація їхніх економічних, соціальних, культурних і освітніх інфраструктур. У 1990-х роках вони взяли курс на євроінтеграцію і розбудову демократичного державного ладу. Сам термін «Східна Європа» уперше було запропоновано лише в 1996 р., у вузькому значенні цей регіон обмежується лише 4 країнами: Республіками Польщею, Чехією, Угорщиною і Словаччиною, які об'єднані спільним минулим, історико-культурною спадщиною, регіональною ідентичністю, зовнішньополітичними векторами, близькі за політико-правовим, соціально-економічним розвитком і системами освіти [6, с. 10].

Відомо, що розширення ЄС має за мету побудову Європи без політичних або економічних кордонів, проте інтеграція до європейського простору не повинна нівелювати національну різноманітність держав-членів, знищувати географічні, історичні, культурні, освітні особливості країн, які різняться за розміром, етнічним складом, економічною, соціальною, освітньою інфраструктурою, а також планами й можливостями щодо політичної ролі на світовій арені.

Соціально-політичні та економічні перетворення в країнах Східної Європи детермінували нові виміри освітнього розвитку, висунули нові вимоги до рівня освіти та призвели до кардинального перегляду традиційних підходів до навчання. Саме тому східноєвропейські держави в останній чверті ХХ ст. розпочали докорінні й багатопланові реформи в структурі та змісті педагогічної освіти. Вступ цих країн до Європейського Союзу (2004 р.) і приєднання до Болонського процесу стимулювали початок нового етапу реформування їхніх систем освіти, що було відображено в нормативно-правових актах країн Східної Європи: у Законі «Про освіту» (Чехія,

Словаччина), Плані розвитку «Освіта і компетенції» 2007–2013 рр. (Республіка Польща), Національному плані (NCC) (Угорщина) тощо [12, с. 88].

Окрім того, на реформування професійної підготовки майбутніх учителів впливає багатокультурність сучасного соціуму, яка поступово перетворюється на визначний чинник формування свідомості молодого покоління. Зважаючи на це, реалізація культурологічної складової підготовки майбутніх учителів початкової школи в системі вищої педагогічної освіти країн Східної Європи, насамперед, спрямована на досягнення таких цілей: боротьбу з дискримінацією в учнівському колективі за расовою й етнічною приналежністю; формування в молодого покоління толерантності, готовності відстоювати свої права на власну унікальність і відмінність від інших, а також відповідальності за свій вибір і вчинки; здатності підтримувати диференційний підхід до учнів на основі врахування їхньої культурної ідентичності [13, с. 24]. М. Лещенко виявила такі закономірності культурологізації зарубіжної системи професійно-педагогічної освіти в цілому: принципово творчий характер навчання, інтегративний принцип викладання мистецьких дисциплін, естетизація педагогічного процесу, органічне поєднання вивчення класичних культурних цінностей з різновидами масової культури, виховання полікультурної особистості вчителя [9, с. 175].

Узагальнення результатів наукових джерел [2; 4; 11] дало змогу визначити такі основні тенденції культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи в системі вищої педагогічної освіти країн Східної Європи: по-перше, модернізація педагогічної освіти відбувається на основі аксіологічного підходу, а відтак, пов'язана з актуалізацією ціннісного потенціалу мистецьких знань і встановленням його взаємозв'язків із загальнокультурними цінностями та індивідуальним життєвим і культурним досвідом майбутніх педагогів, оскільки: 1) система цінностей є провідною ланкою, яка пов'язує суспільство з його окремими членами й забезпечує їхнє залучення до системи суспільних відносин; 2) цінності особистості виступають основою для вибору суб'єктом завдань, засобів й умов діяльності, визначаючи її загальну спрямованість; 3) цінності є системоутворювальним ядром програми розвитку, діяльності та внутрішнього життя людини [3, с. 133].

По-друге, зростання обсягу культурологічного компонента у змісті освіти, в освітній теорії й практиці, що проявляється в домінуванні гуманітарних дисциплін над іншими, а також встановленні безпосереднього зв'язку між престижністю закладу вищої освіти й кількістю годин, відведених у ньому на вивчення мистецьких курсів, незалежно від спеціальності. Варто наголосити, що така тенденція утверджується, починаючи з 1990-х років. О. Шевнюк зазначає, що,

якщо у 1970-1980 рр. зарубіжні педагоги під час аналізу навчальних і виховних функцій різних предметів визнавали найбільш важливими для розумового й морального розвитку майбутнього вчителя початкової школи природничі й точні науки, то на сучасному етапі акценти змістилися в бік гуманітарних наук і процесу формування культурологічної компетентності майбутнього педагога [11, с. 18].

По-третє, як стверджує Т. Вінник, модернізація європейської педагогічної освіти виявляється в організації навчання й професійної підготовки педагогів відповідно до логіки розвитку культури, внаслідок чого у змісті навчальних дисциплін приділяється спеціальна увага відтворенню шляху культурно-історичного розвитку певної галузі наукового знання, а їхній зміст розробляється з урахуванням певного соціокультурного та історико-культурного контекстів [4, с. 147]. Цю тенденцію беруть до уваги викладачі закладів вищої освіти у процесі розроблення програм навчальних дисциплін із професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

По-четверте, навчальна діяльність майбутніх педагогів початкової школи в закладах вищої освіти набуває проектного спрямування, що передбачає їхню участь у культурно-освітніх заходах з метою розвитку їхніх пізнавальних інтересів, педагогічного мислення, формування вмінь орієнтуватися в інформаційному просторі культури. Зокрема ще наприкінці ХХ ст. у державах Східної Європи започатковано проекти «Освіта світового класу» (1990), «Участь молоді в захисті та популяризації культурної спадщини» (1994), у межах реалізації яких вивчення різних дисциплін поєднується з ознайомленням студентів педагогічних спеціальностей з історією культури, відвідуванням музеїв, залученням їх до практичної культурно-мистецької діяльності тощо [11, с. 18].

У цілому тривалість здобуття педагогічної освіти в країнах Східної Європи коливається від 3 до 5 років. Усі програми з професійної підготовки вчителя початкової школи у цих державах мають три спільні компоненти: вивчення педагогічної теорії, професійна педагогічна підготовка та проходження педагогічної практики. У навчальних планах, як правило, розміщено низку дисциплін з педагогічної теорії: філософія освіти, соціологія освіти, історія виховання й освіти, теорія створення шкільного навчального плану, ефективне навчання, основи педагогічних досліджень, сучасні проблеми виховання та освіти тощо [2, с. 146]. Варто наголосити, що подекуди ці дисципліни вивчають окремо, інколи – в інтегрованій формі.

Професійна підготовка в навчальних планах підготовки вчителя початкової школи забезпечує формування базових навичок вчительської професії. У межах зазначеного компонента Т. Вінник виділяє п'ять складових: орієнтація на учня; орієнтація на навчальні плани; орієнтація на практичні навички; орієнтація на соціальні умови,

універсальна орієнтація [4, с. 94]. Аналіз навчальних програм із професійної підготовки вчителя початкової школи дав змогу виділити такі ключові теми: права людини, людські відносини в школі й класі; етнічна, расова, релігійна диференціація в учнівському колективі; комунікація; середовище навчання, мікроклімат у класі, шкільна культура; підготовка і планування уроків; вибір і підготовка навчальних матеріалів та їх технічна презентація; методи оцінювання; методи й форми навчання.

Аналіз навчальних планів і програм дав підстави для висновку, що культурологічний компонент є наскрізною складовою професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти держав Східної Європи. Її завдання дослідники формують за такими основними напрямками: сприяти розумінню чужої культури, способу життя; вивчати культуру з метою самоорганізації (прояв гуманітарного і соціокультурного підходів, коли суб'єкт соціального впливу як об'єкт розглядає самого себе); досліджувати культурні процеси з метою контрольованого впливу на них [9, с. 145]. На забезпечення культурологічної підготовки учителів спрямовані насамперед навчальні програми із нормативних дисциплін, мета яких полягає в ознайомленні з культурною спадщиною людства; вихованні культури соціально відповідальних рішень і вчинків; духовному розвитку майбутніх педагогів; їхній адаптації до суспільних змін. Окрім того, з метою поглиблення знань про національні особливості культури й досвід різних соціальних і національних груп, а в перспективі для формування в майбутніх учителів глобального мислення у їхню професійну підготовку вводяться курси етики, спрямовані на ознайомлення майбутніх педагогів з кращими зразками духовної спадщини людства, формування здатності до самостійних роздумів над морально-етичними проблемами. У навчальних планах передбачені також курси мистецьких дисциплін (театральна практика, інструментальна практика, хоровий спів тощо) для майбутніх учителів початкової школи, тобто художнє вивчення вважається одним із головних чинників становлення й розвитку творчої, освіченої, культурної особистості. Окрім того, у закладах вищої освіти держав Східної Європи велика увага приділяється вивченню літератури як потужного емоційно-образного джерела формування загальнолюдських цінностей [11, с. 116].

Методологічними засадами реформування професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в державах Східної Європи є міждисциплінарність, варіативність, модульність, компетентнісно орієнтованість, практико орієнтованість, дослідницька спрямованість, єдність теоретичного та практичного компонентів, зорієнтованість на самостійну роботу студентів, диверсифікація.

Змістові аспекти реалізації реформи професійної підготовки майбутніх педагогів

початкової школи в досліджуваних країнах передбачають формування нових концепцій освіти відповідно до сучасних реалій і зовнішньополітичних тенденцій, перегляд програм професійної підготовки педагогів, вивчення нових форм взаємодії між школами та закладами вищої освіти в межах педагогічної практики; оцінювання поглядів науковців щодо професійних навичок, знань і компетенцій сучасного вчителя.

Процесуальні трансформації забезпечуються завдяки використанню інноваційних технологій навчання (інтерактивних, проєктних, особистісно орієнтованих, мультимедійних, практико орієнтованих, інформаційно-комунікаційних) та поєднанню традиційних форм навчання (лекцій, семінарів, консультацій) з новітніми (редуційованими лекціями, слайд-лекціями, семінарами-резюме, рефлексивними семінарами, тренінгами). Доцільним визнано застосування сучасних методів фахового навчання майбутніх учителів початкової школи: методу проєктів, кейс-методу, портфоліо, ролевих і ділових ігор тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В основу розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи держав Східної Європи покладено ціннісні орієнтири європейського суспільства, які поступово трансформуються в мультикультурну демократію. Система ціннісно-світоглядних орієнтирів базується на визнанні таких принципів, як дотримання прав людини, релігійної та культурної свободи, автономії особистості та її вільного вибору у процесі навчання; відповідальності за кінцевий результат навчання; толерантності до представників різних етносів та прийнятті різноманітності учнівського колективу.

У кожній із держав Східної Європи було реалізовано власний підхід до розв'язання проблеми оновлення й реформування змісту, методів і форм професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті глобальних процесів, а також з урахуванням традицій, сучасної ситуації в країні й орієнтирів для подальшого розвитку.

У навчальних планах і програмах професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи країн Східної Європи відображені такі культурологічні аспекти педагогічної діяльності, як виховання в майбутніх педагогів інтересу й поваги до культур народів світу, розуміння загальнолюдського і специфічного в цих культурах, виховання поваги до глобальних, загальносвітових подій, розуміння їхнього характеру й наслідків для етносів світу, визнання рівноправними різних поглядів на культурні й суспільні явища і події, розвиток навичок системного підходу до вивчення мистецьких і соціальних процесів.

Список використаної літератури:

1. Авшенюк Н. М., Десятков Т. М., Дяченко Л. М. та ін. Компетентнісний підхід до

підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика. монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД; 2014. [Avsheniuk N. M., Desiatov T. M., Diachenko L. M. та ін. Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky pedahohiv u zarubizhnykh krainakh: teoriia ta praktyka. monohrafiia. Kirovohrad: Imeks-LTD; 2014. (in Ukr.).]

2. Біницька К. М. Тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи. дис. д-ра пед. наук. Тернопіль: Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка; 2018. [Binytska K. M. Tendentsii rozvytku profesiinoy pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї osvity u krainakh Skhidnoi Yevropy. dys. d-ra ped. nauk. Ternopil: Ternop. nats. ped. un-t im. V. Hnatiuka; 2018. (in Ukr.).]

3. Бутківська Т. В. Ціннісний вимір соціалізації учнів // Педагогіка і психологія. 1997. № 1 (14). С. 130–137. [Butkivska T. V. Tsinnisnyi vymir sotsializatsii uchniv. Pedahohika i psykholohiia. 1997; (1(14)): S. 130–137. (In Ukr.).]

4. Вінник Т. О. Культурологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи в системі навчально-виховної роботи університету. дис. канд. пед. наук. Херсон: Херсон. держ. ун-т.; 2016. [Vinnyk T. O. Kulturolohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly v systemi navchalno-vykhovnoi roboty universytetu. dys. kand. ped. nauk. Kherson: Kherson. derzh. un-t.; 2016. (in Ukr.).]

5. Закон України «Про освіту» №2145-VIII, чинна редакція від 16.01.2020, підстава – 392-IX. [Zakon Ukrainy «Pro osvitu» №2145-VIII, chynna redaktsiia vid 16.01.2020, pidstava – 392-IX. (In Ukr.). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

6. Кіш Є. Б. Країни Центральної Європи в системі міжнародних євроінтеграційних процесів (1991-2007 роки). автореф. дис. ... д-ра іст. наук. Ужгород: ДВНЗ Ужгородський нац. ун-т.; 2008. [Kish Ye. B. Krainy Tsentralnoi Yevropy v systemi mizhnarodnykh yevrointehratsiinykh protsesiv (1991-2007 roky). avtoref. dys. ... d-ra ist. nauk. Uzhhorod: DVNZ Uzhhorodskiy nats. un-t.; 2008. (in Ukr.).]

7. Концепція «Нова українська школа»: затв. Рішенням колегії МОН від 27.10.2016. [Konseptsiia «Nova ukrainska shkola»: zatv. Rishenniam kolehii MON vid 27.10.2016. (in Ukr.). Available at: <http://mon.gov.ua/202016/12/05/konczepczyia.pdf>.

8. Кучай О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій у вищих навчальних закладах Польщі. монографія. Черкаси: видавець Третяков О. М., 2014. [Kuchai O. Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy multymediinykh tekhnolohii u vyshchkykh navchalnykh zakladakh Polshchi. monohrafiia. Cherkasy: vydavets Tretiakov O. M.; 2014. (In Ukr.).]

9. Лещенко М. П. Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом (на матеріалах Великобританії, Канади, США). дис.... д-ра пед. наук. Київ: Ін-т педагогіки і психології

проф. освіти АПН України; 1996. [Leshchenko M. P. Tekhnologii pidhotovky vchyteliv do estetychnoho vykhovannia za rubezhem (na materialakh Velykobrytanii, Kanady, SShA). dys.... d-ra ped. nauk. K.: In-t pedahohiky i psykhologii prof. osvity APN Ukrainy; 1996. (In Ukr.)].

10. Локшина О. І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу. автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Ін-т пед. НАПН України. Київ; 2011. [Lokshyna O. I. Tendentsii rozvytku zmistu shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk. In-t ped. NAPN Ukrainy. Kyiv; 2011. (In Ukr.)].

11. Шевнюк О. Л. Культурологія. навч. посіб. Київ: Знання-Прес; 2004. [Shevniuk O. L. Kulturolohiia. navch. posib. Kyiv: Znannia-Pris; 2004. (In Ukr)].

12. Melnikas B. Modernization of Higher Education System in the Transition Society. Viedoji politika ir administravimas. 2002; 3: P. 86–93.

13. Rumer M. Teacher Education in Europe An ETUCE Policy Paper. Adopted by the Executive Board on 14th April 2008. Published by the European Trade Union Committee for Education. Brussels, 2008. 64 p.

УДК: 394.2

Дяченко А.В.

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ УТИЛІТАРНОЇ ЕТНОГРАФІЇ

УДК: 394.2

ОСОБЕННОСТИ НЕМЕЦКОЙ И УКРАИНСКОЙ УТИЛИТАРНОЙ ЭТНОГРАФИИ

FEATURES OF GERMAN AND UKRAINIAN UTILITY ETHNOGRAPHY

Анотація. У статті висвітлено сутність поняття етнографія. Відмічено, що окреме місце в історії німецького народознавства займає визначення етнографії, як науки про «душу народу». Визначено, що першим напрямком в етнографії, який отримав широке поширення в німецькомовних країнах, став еволюціонізм. Зроблено аналіз німецької утилітарної етнографії кінця XIX – початку XXI ст. Виділено основні етапи становлення української етнографії. Зазначено, що українська етнографія почала розвиватися і сформувалася, як наука, протягом XIX-го століття (П.Куліш, Т.Шевченка, І.Котляревський, М. Вовчко, М. Гоголь, кн. Цертелєв, М. Максимович, П. Чубинський, а потім І. Франка, В. Гнатюка, Ф. Колесса). Виділено 90-ті роки XIX ст. першою хвилею науково-просвітницького руху в Україні, а етнографія в цей період, як важлива частина українознавчого циклу дисциплін, стала невід’ємною складовою культурного відродження української нації. Виявлено, що великим проривом у дослідженні української етнографії, визначенні її місця в системі гуманітарних наук, предмета й завдань стала поява досліджень Ф. Вовка (уперше розділив етнографію і фольклористику на дві окремі науки). Здійснено аналіз української утилітарної етнографії кінця XIX – початку XXI ст.

Аннотация. В статье освещено сущность понятия этнография. Отмечено, что особое место в истории немецкого народоведения занимает определение этнографии, как науки о «душе народа». Определено, что первым направлением в этнографии, который получил широкое распространение в немецкоязычных странах, стал эволюционизм. Сделан анализ немецкой утилитарной этнографии конца XIX - начала XXI века. Выделены основные этапы становления украинской этнографии. Указано, что украинская этнография начала развиваться, и формировалась как наука, на протяжении XIX-го века (П. Кулиш, Т. Шевченко, И. Котляревский, М. Вовчко, Н. Гоголь, кн. Цертелєв, М. Максимович, П. Чубинский, а затем И. Франко, В. Гнатюка, Ф. Колесса). Выделены 90-е годы XIX в. первой волной научно-просветительского движения в Украине, а этнография в этот период, как важная часть украиноведческого цикла дисциплин, стала неотъемлемой составляющей культурного возрождения украинской нации. Вывявлено, что большим прорывом в исследовании украинской этнографии, определении ее места в системе гуманитарных наук, предмета и задач стало появление исследований Ф. Вовка (впервые разделил этнографию и фольклористику на две отдельные науки). Осуществлен анализ украинской утилитарной этнографии конца XIX - начала XXI века.

Abstract. The article covers the essence of the concept of ethnography. It is noted that a separate place in the history of German ethnology is the definition of ethnography, as a science of "the soul of the people". It is determined that the first direction in ethnography, which was widespread in German-speaking countries, was evolutionism. An analysis of the German utilitarian ethnography of the end of the 19th and the beginning of the XXI century was made. The main stages of the formation of Ukrainian ethnography are highlighted. It is noted that Ukrainian ethnography began to develop and was formed as a science during the nineteenth century (P. Kulish, T. Shevchenko, I. Kotlyarevsky, M. Vovchko, M. Gogol, the book of Tsertelev, M. Maksimovich, P. Chubinsky, and then I. Franko, V. Hnatyuk, F. Kolesa). Allocated 90th years of the XIX century. the first wave of the scientific and educational movement in Ukraine, and ethnography during this period, as an important part of the Ukrainian